

XARAGALL

Revista de Ciències de la Catalunya Central

Sèrie B

nº 388 - desembre del 2010

**RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I
MINERALÒGICA PER LES COMARQUES DEL BAGES
I DEL SOLSONÈS: DES DE CARDONA CAP A
SOLSONA**

Josep M. Mata-Perelló

Aquest recorregut va ésser experimentat amb docents el dia **31 D'OCTUBRE DEL 2009**

XARAGALL, Sèrie B

Edita: MUSEU DE GEOLOGIA DE LA UPC

D.L.B. - 36.662 - 82

ISSN 1131 - 5385

RECORREGUT DE RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA PER LES COMARQUES DEL BAGES I DEL SOLSONÈS: DES DE CARDONA CAP A SOLSONA / 31a D'OCTUBRE DEL 2009

Per Josep M. MATA-PERELLÓ

ADVERTIMENTS PREVIS

Com en altres recorreguts de RECERCA GEOLÒGICA I MINERALÒGICA ..., si es disposa del temps suficient, poden efectuar-se passant per totes les parades i filloles. En cas contrari, recomanem prescindir de les anomenades PARADES - CONDICIONALS.

Com de costum, creiem oportú de recomanar, que alhora d'efectuar el recorregut de l'itinerari es cerqui la informació més àmplia possible sobre l'estat dels trams del recorregut a realitzar, tant per pistes forestals, com per carreteres en mal estat de conservació

També, per altra banda, en qualsevol cas, i en tot moment (tant dintre del recorregut de l'itinerari, com fora d'ell), recomanem tenir el màxim respecte per al Medi Natural que ens envolta.

BREU INTRODUCCIÓ

En aquesta ocasió, el recorregut del present itinerari discorrerà per una de les tres unitats geològiques que constitueixen Catalunya: concretament per la *Depressió Geològica de l'Ebre*. Així, ho farà en bona part per un dels sectors que la constitueixen (MATA-PERELLÓ, 1985): exactament per la seva *Depressió Central*, tot i que també recalarà pels sectors corresponents als *Altiplans Septentrionals*. Tot i així, ho farà pels indrets centrals d'aquesta, on es troba replegada per les alineacions diapíriques que la creuen d'Est a Oest. La darrera d'aquestes alineacions la trobarem a l'inici del recorregut, prop de la població de Cardona (on hi ha l'*Anticlinal* del mateix nom).

Així, el recorregut començarà a la localitat bagenca de Cardona, continuant-se després cap a la comarca del Solsonès, discorrent l'itinerari entre Clariana del Cardener i Solsona.

OBJECTIUS GENERALS

Els objectius fonamentals que es pretenen aconseguir en aquest itinerari, es poden concretar en els següents aspectes generals:

1.- Observació i descripció dels materials terciaris eocènics i oligocènics de la *Depressió Geològica de l'Ebre*, que constitueixen el subsòl de les comarques del Bages i del Solsonès, pels indrets per on transcorre l'itinerari. En concret ens referirem als materials de la *Formació Súria*, als de la *Formació Artés* i als de la *Formació Cardona*. Molts aquests materials els trobarem sols a l'inici del recorregut de l'itinerari. Més endavant, entre Cardona i el Coll de Jou, veurem els materials de la *Formació Solsona* i els de la *Formació Berga*.

2.- Observació de les estructures locals d'aquests materials, al llarg del recorregut de l'itinerari, com l'*Anticlinal de la Cardona* (que trobarem a la població del mateix nom). Tanmateix, es veuran els accidents corresponents al *Sinclinal de Solsona*; així com l'*Anticlinal del Cap de Costa*., tat i que aquest darrere a més distància.

3.- Observació, a distància dels materials mesozoics (del Triàsic, Juràssic i Cretàcic), els quals formen part del *Mantell del Cadí* i del *Mantell Inferior del Pedraforca*, de la *Zona Sudpirinenca*. Tanmateix, veurem els afloraments cenozoics eocènics de la *Formació Cadí*, els quals formen part del primer mantell acabat d'esmentar.

4.- Observació i reconeixement de diferents mineralitzacions situades a diversos indrets del recorregut de l'itinerari, com:

4A) les *mineralitzacions evaporítiques potàssiques* situades als terme de Cardona. Aquests materials es troben situats entre els afloraments de la *Formació Cardona*.

4B) les *mineralitzacions cupro-uraníferes associades a "red-beds"*, que trobarem per les immediacions de Clariana del Cardener, entre els afloraments detrítics de la *Formació Solsona*.

4C) les *formacions sedimentaries de calcolutites*, que trobarem a Solsona, on són explotades per a una fàbrica tradicional de ceràmica

5.- Observació de les explotacions mineres relacionades amb les mineralitzacions anteriors, a més a més de les antigues explotacions d'àrids, relacionades amb els derrubis de pendent

6.- Observació dels impactes produïts sobre el Medi Ambient, i sobre el Medi Natural, per part de les explotacions abans esmentades.

7.- Observació de la *Muntanya de Sal de Cardona*, la qual es troba situada entre els afloraments cenozoics de la formació del mateix nom. Aquesta muntanya es troba desenvolupada sobre l'anticlinal del mateix nom.

8.- Observació dels nombrosos exemples dels típics *relieues en cuesta*, desenvolupats fonamentalment entre els materials cenozoics, a través del recorregut entre Súria i Solsona.

9.- Observació dels diferents elements relacionats amb el *Patrimoni Miner* i amb el *Patrimoni Natural*, que anirem trobant al llarg de tot el recorregut del present itinerari.

10.- Observacions de les deformacions dels materials quaternaris, com a conseqüència de l'*halocinèsi del Diapir de Cardona*.

11.- I, si s'escau, observació del *Karst Salí*, desenvolupat entre els materials de la *Formació Cardona*.

ANTECEDENTS

Existeixen diferents antecedents bibliogràfics en relació al recorregut d'aquest itinerari. Així, entre aquests, farem esment dels següents: MASACHS et altri (1981), MATA-PERELLÓ (1995, 1996a, 1996b, 1997, 1998, 1999a, 199b, 2005 i 2006). Molts d'elles coincideixen en alguns trams amb el que ara presentem, en especial uns de darrerament realitzat: MATA-PERELLÓ (2007a i 2007b).

Per d'altra banda, i pel que fa a les mineralitzacions existents, a la comarca del Bages, ens remetin a altres treballs també nostres; concretament a: MATA-PERELLÓ (1990, 1991 i 1994), i també a MATA-PERELLÓ i COLLDEFORNS (1993).

I finalment, pel que correspon als treballs geològics de caràcter general, ens hem de referir necessàriament a les publicacions de: COLLDEFORNS (1986), GUIMERÀ et altri (1992), i RIBA et altri (1976). I també als treballs de l'IGME (1975 i 1982).

Tots aquests treballs acabats d'esmentar, figuren relacionats per ordre alfabètic a l'apartat de REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.

RECORREGUT DE L'ITINERARI

El recorregut del present itinerari, s'inicia a la localitat de **Cardona**, per on es realitzaran diverses aturades. Després, el recorregut es dirigirà cap a **Clariana de Cardener**, penetrant a la comarca del Solsonès; i començant a trobar afloraments dels nivells de gresos de la *Formació Solsona*.

En arribar al trencall que es dirigeix cap a l'embassament de *Sant Ponç*, caldrà agafar-lo per tal de fer una nova aturada a l'antiga *Mina de Coure*. Tot seguit, el recorregut retornarà cap a la carretera principal, tot anant cap a la cap a la població de **Solsona**. Poc abans d'arribar-hi, s'efectuarà una nova aturada, finalitzant el recorregut.

DESCRIPCIÓ DE L'ITINERARI

Com ja es habitual, s'estructurarà en una sèrie d'estacions (parades o aturades), en les qual es faran descripcions geològiques o mineralògiques, segons s'escaigui. En cada parada s'indicarà el número del mapa topogràfic a escala 1:50.000 on es troba l'indret. Per això, s'utilitzarà la cartografia editada per l'"Instituto Geográfico y Catastral de España".

En aquest cas, el recorregut de l'itinerari passarà per part dels dos següents fulls: **254** (o full de Gósol), **292** (o de Sant Llorenç de Morunys) i **330** (també anomenat de Cardona).

Així doncs, la relació general i ordenada, de les aturades que componen el recorregut d'aquest itinerari, és la següent:

PARADA 1. MUNTAYA DE SAL DE CARDONA, (terme municipal de Cardona, comarca del Bages). (Full 330)

El recorregut de l'itinerari cal realitzar-lo a la vila ducal de **Cardona**. Aquí, caldrà anar immediatament cap a la coneguda *Muntanya de Sal de Cardona*, la qual es troba situada a ponent del poble. Així, per tal d'arribar-hi, ens caldrà fer quasi 1 Km des de la població.

En arribar al pont es troben els nivells salins, formats per nivells d'halitita (amb HALITA i IL·LITA), que formen part de la *Formació Cardona*. Aquests materials, que aquí es troben a la base del turó del Castell, més cap a l'Oest constitueixen la *Muntanya de Sal de Cardona*, a on haurem d'arribar a la parada següent.

Després d'aquest indret, la carretera comença a pujar cap a Cardona, voltant el turó del Castell, i circulant de nou pels materials rogencs de la *Formació Súria*, que ara constitueixen el flanc septentrional de l'*Anticlinal de Cardona-Pinós*. Aquest nivells, formats per calcolutites rogencs i gresos (que ara predominen), tenen aquí un clar cabussament cap al Nord. La resta del recorregut, fins arribar a les instal·lacions de les antigues explotacions mineres del "Pozo Alberto", es realitza entre aquest darrers materials, i sempre pel flanc septentrional de l'anticlinal.

Des d'aquest indret, i millor voltant a la *Muntanya de Sal de Cardona*, es pot gaudir d'un bon lloc d'observació de la mateixa. Així, es poden veure els plecs i microplecs que teixeixen l'HALITA (de diversos colors, a causa de les impureses) i la IL·LITA (de color gris). No hi apareixen altres minerals, com la SILVINA o la CARNAL·LITA, que es troben a l'interior del diapir que ha originat la formació d'aquesta muntanya.

També es pot deduir com la muntanya (i el diapir) es troba actualment en fase d'ascens. La conclusió es pot extreure en veure com els materials quaternaris, formats per l'argila (IL·LITA) residual, de desalificació i per derrubis de pendent, es troben inclinats en torn a la muntanya.

També es pot deduir en veure que la muntanya sobresurt per tot arreu, havent sempre una vall que la rodeja, i trobant als derrubis materials que han baixat des de les cotes més altes dels costats, la qual cosa seria ara impossible, doncs haurien de baixar, per tornar a pujar fins a la cota on ara es troben, la qual cosa vol dir que aquesta cota era abans més baixa.

Per d'altra banda, donant la volta a la muntanya, per la seva part septentrional, per tal d'arribar a l'extrem occidental, es pot gaudir d'un bon indret d'observació de la denominada "*Bòfia Roja*". Es tracta d'un gran embut, similar al dels aparells kàrstics, que té funcions de sumider de les aigües superficials.

Dintre d'aquesta depressió, n'hi ha una altra de més petita, que connecta amb el "*Forat Micó*". Aquest darrer constitueix una urgència, a través de la qual es pot penetrar, i que es troba situat a la banda meridional de la muntanya.

Muntanya de Sal de Cardona, amb la bòfia roja en primer terme

PARADA 2. MINA D'ARAM DE CAN COGUL, (terme municipal de **Clariana de Cardener**, comarca del Solsonès). (Full 330).

Des de la parada anterior cal retornar cap a la carretera C-1410, per tal de continuar després cap al Nord. En aquest recorregut, aviat es deixarà la comarca del Bages, penetrant a la del Solsonès.

Més endavant en arribar a la cruïlla de la carretera C-1410 amb la que surt cap a Berga (i cap a l'Embassament de Sant Ponç), caldrà agafar-la. Per ella, després de sobrepassar la pressa caldrà agafar un corriol que ascendeix cap a l'antiga *Mina d'Aram de Can Cogul*, on farem la present aturada.

En aquest recorregut trobat afloraments dels nivells de gresos pertanyents a la *Formació Solsona*. Entre aquests materials es fan ben palesos uns de caràcter més detrítics, els quals constitueixen antics paleocanals. Precisament, a la base d'un d'aquests paleocanals, es fa ben palesa una *mineralització cuprífera associada a "red-beds"*. Entre els minerals presents cal parlar de la MALAQUITA, força abundant.

Cal fer esment de que cap a la primera meitat d'aquest segle, es va intentar l'explotació d'aquests materials cuprífers, tot i que en cap moment va gaudir de cap mena d'importància.

PARADA 3. CERÀMICA MAPSA (terme municipal de **Solsona**, comarca del Solsonès). (Full 330).

Des de la parada anterior, cal retornar fins a la cruïlla de la carretera C-1410. Després,

caldrà anar cap a **Solsona**. Poc abans d'arribar-hi, en passar per les immediacions del Km 49, caldrà fer la present aturada.

En aquest recorregut hem continuat trobant afloraments dels nivells de gresos i de calcolutites ocre, els quals pertanyen a la *Formació Solsona*. Per d'altra banda, en aquest indret es troba una fàbrica de ceràmica, i a uns 200 m de la mateixa, a la dreta de la carretera, hi ha l'exploració de la matèria prima que abasteix aquesta indústria. Es tracta d'un aflorament de nivells margosos, els quals es troben intercalats entre altres de gresos. Uns i altres pertanyen a denominada *Formació Solsona*.

EN AQUEST INDRET FINALITZA EL RECORREGUT D L'ITINERARI

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

COLLDEFORNS, B. (1986).- Estudi geològic del Bages, *Inèdit*, 385 pàgines. Sant Vicenç de Castellet

GUIMERÀ, J. et altri (1992).- Geologia (II), Història Natural dels Països Catalans, Vol. 2, 547 pag. *Enciclopèdia catalana*, S.A., Barcelona

IGME (1975).- Mapa Geológico de España a Escala 1:50.000 (2ª Sèrie). Full i Memòria nº 330 (Cardona). *Inst. Tecnológico y GeoMinero de España. Minist. Indus. Ener.* Madrid

IGME (1982).- Mapa Geológico de España a Escala 1:50.000 (2ª Sèrie). Full i Memòria nº 362 (Calaf). *Inst. Tecnológico y GeoMinero de España. Minist. Indus. Ener.* Madrid

MASACHS, V. et altri (1981).- Itineraris geològics per Anoia, Bages, Berguedà i Solsonès. *Pub. Caixa d'Estalvis de Manresa*, 205 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1984).- Depressió Central o Depressió de l'Ebre, *Revista Dovella*, nº 36, pp 85-89. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1991a).- Selecció d'itineraris geològic-mineralògics: del Vallès Oriental a l'Alt Camp i al Solsonès. *Revista Xaragall*, nº 26, 42 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1991b).- Els Minerals de Catalunya. *Arxius de la Secció de Ciències*, t. *XCIII*. 442 pàgines, Institut d'Estudis Catalans. Barcelona

MATA-PERELLÓ, J.M. (1994).- Inventari Mineralògic de la comarca del Solsonès. *Xaragall*, 14, 30 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1995a).- Itinerari geològic-mineralògic pel Bages: des de Manresa a Santpedor, a Súria i a Cardona. *inèdit*. 14 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1995b).- Recerca a través de la geografia física de set comarques de la Catalunya Central. *Pub. Museu de Geologia de la UPC*, 168 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1997a).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages, del Solsonès i de la Segarra: des de la Coromina a Solsona, Torà de Riubregòs i a Iborra. *Inèdit*, 10 pàgines, Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1997b).- Recerca geològica i mineralògica per les comarques del Solsonès i de l'Alt Urgell: des de Solsona al Coll de Jou i al Coll de Port. *Inèdit*. 10 pàgines. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1998).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages i del Solsonès: des de Súria a Cardona i a Solsona. *Inèdit* 12 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (1999).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages i del Solsonès: des de Súria cap a Cardona, Solsona i cap al Port del Compte. *Inèdit*, 15 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2005).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages i del Solsonès: des de Cardona, cap a Solsona i cap al Port del Compte, *Inèdit*. 10 pàg. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2006a).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per la comarca del Solsonès: des de Solsona i Lladurs al *Pont del Clop* i a Cambrils. *Inèdit*. 14 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2006a).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Solsonès i de l'Alt Urgell: des de Solsona i Lladurs al *Pont del Clop*, Cambrils, Llinars, Alinyà, l'Alzina i a Coll de Nargó. *Inèdit*. 18 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2006b).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages i del Solsonès: des de Cardona cap a Solsona, sant Llorenç de Morunys i el Coll de Port; i des del Coll de Port a odén i a Cambril

13 pp

MATA-PERELLÓ, J.M. (2007a).- Recorregut de recerca geològica i mineralògica per les comarques del Bages i del Solsonès: des de Cardona, cap a Solsona i cap a Busa. *Inèdit*. 8 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. (2007b).- Recorregut de recerca geològica i geoambiental per la comarca del Solsonès: des de Sant Llorenç de Morunys a la Coma i al Port del Compte. *Inèdit*. 8 pag. Manresa

MATA-PERELLÓ, J.M. i COLLDEFORN, B. (1993).- Inventari Mineralògic de la comarca del Bages, *Xaragall*, nº 23, 36 pàgines. Manresa

RIBA ARDERIU, O. (1967).- Resultados de un estudio sobre el terciario continental de la parte Este de la Depresión Central Catalana. *Acta Geológica Hispánica*, t.. 2, Vol.1, pp. 3-8. Barcelona

RIBA ARDERIU, O. Et altri. (1976).- Geografía física dels Països Catalans. *Edit Ketres*, 205 pàgines. Barcelona